

بررسی رابطه دارایی‌های نامشهود و عملکرد در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران

قدرااله طالب‌نیا^۱، حمید بداغی^۲

۱- دانشیار دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات تهران (gh-talebnia@yahoo.com)

۲- عضو هیات علمی موسسه آموزش عالی بینالود مشهد، دانشجوی دکتری حسابداری (bodaghi@binaloud.ac.ir)

چکیده

در دنیای امروزه و با وقوع انقلاب تکنولوژی و فناوری اطلاعات، الگوی اقتصاد جهانی، تغییر اساسی کرد و دانش به عنوان مهمترین سرمایه، جایگزین سرمایه مالی و فیزیکی شده است. به همین منظور هدف این پژوهش بررسی تاثیر دارایی نامشهود و عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. نمونه آماری پژوهش ۱۰۳ شرکت به روش حذفی از بین شرکت‌های بورسی انتخاب شد. جهت اندازه‌گیری عملکرد مالی پنج معیار (سود خالص، درآمد کل، نرخ بازده سرمایه‌گذاری (ROA)، درآمد هر سهم و سود نقدی هر سهم) با توجه به پیشینه پژوهش انتخاب شده است. برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها و آزمون فرضیه‌های پژوهش حاضر از آمار استنباطی ضریب همبستگی، مدل رگرسیون خطی چندگانه و تحلیل واریانس استفاده شده است. فرضیه‌های پژوهش در سطح هر صنعت و در سطح کل صنایع مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به آزمون فرضیه اول، بین شناسایی دارایی نامشهود و سود خالص در صنایع خودرو و ساخت قطعات و فلزات رابطه معناداری وجود دارد، همچنین در سطح کل صنایع این فرضیه تایید شده است. نتایج فرضیه دوم بیانگر وجود رابطه معنی‌دار بین شناسایی دارایی نامشهود و درآمد کل در صنایع ماشین‌آلات و تجهیزات، خودرو و ساخت قطعات و فلزات و در سطح کل صنایع است. نتایج آزمون فرضیه سوم نشان دهنده وجود رابطه معنی‌دار بین شناسایی دارایی نامشهود و نرخ بازده سرمایه‌گذاری فقط در صنعت دارویی است و در سطح کل صنایع این فرضیه رد شده است. با توجه به آزمون فرضیه چهارم بین شناسایی دارایی نامشهود و درآمد هر سهم در صنایع الکتریکی و دارویی رابطه معنی‌داری وجود دارد ولی در سطح کل صنایع این فرضیه رد شده است. نتایج فرضیه پنجم بیانگر وجود رابطه معنی‌دار بین شناسایی دارایی نامشهود و سود نقدی هر سهم در صنایع الکتریکی و غذایی است ولی آزمون این فرضیه دال بر عدم وجود رابطه معنی‌دار در سطح کل صنایع است.

واژگان کلیدی: دارایی‌های نامشهود، بورس اوراق بهادار، مدل‌های ارزیابی، ترازنامه، عملکرد مالی

۱. مقدمه

با وقوع انقلاب تکنولوژی و فناوری اطلاعات، از سال‌های بعد از ۱۹۹۰، الگوی اقتصاد جهانی، تغییر اساسی کرد. در اقتصاد امروز، دانش به عنوان مهمترین سرمایه، جایگزین سرمایه مالی و فیزیکی شده است (قلیچ لی و مشبکی، ۱۳۸۵). از طرفی طبق استاندارد حسابداری شماره ۱ ایران هدف صورت‌های مالی، ارائه اطلاعاتی تلخیص و طبقه بندی شده درباره وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف پذیری مالی واحد تجاری است که برای طیفی گسترده از استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی در اتخاذ تصمیمات اقتصادی مفید واقع شود (استانداردهای حسابداری، ۱۴: ۱۳۸۶). این در حالی است که اندازه‌گیری و ارائه اطلاعات قابل اتکا در

مورد دارایی‌ها (اعم از مشهود^۱ و نامشهود^۲)، اهمیت ویژه‌ای برای استفاده‌کنندگان جهت تصمیم‌گیری دارد. منابع نامشهود نیز همانند منابع مشهود بر مزیت رقابتی و عملکرد شرکت اثرگذار هستند (مارزو، ۲۰۱۱).

بیشتر دارایی‌های شناخته شده، ماهیت مشهود و عینی دارند و ارزش این دارایی‌ها به طور ادواری اندازه‌گیری و افشا می‌شود. دارایی‌های فیزیکی، می‌تواند به معنی زمین، ماشین‌آلات، موجودی کالا، تجهیزات و... باشد، درحالی که دارایی‌های نامشهود^۳ فاقد ماهیت عینی و به دارایی‌های مانند حق اختراع، نام تجاری و داراییهایی از این قبیل اطلاق می‌شود. اهمیت دارایی‌های نامشهود (مانند: مهارت‌های نیروی کار و سازمان) در تعیین سودهای آتی به طور فزاینده‌ای در حال افزایش است. علاوه بر این، شناسایی کردن این دارایی‌ها مشکل‌تر است و این سختی مربوط به تعیین ارزش آنهاست که از گذشته تا به امروز ادامه داشته است و احتمالاً به همین دلیل است که در بیشتر شرکت‌ها اصلاً گزارش نمی‌شوند. همین امر باعث شده است که این دارایی‌ها برای جهان خارج از مؤسسه، نامرئی باقی بمانند و حتی گاهی اوقات برای کارکنان درون سازمان نیز قابل تشخیص نباشند. اهمیت دارایی‌های نامشهود از آنجا مشخص می‌شود که برخی از دارایی‌های نامشهود به عنوان مزیت‌های رقابتی شرکت‌ها هستند که توسط رقبا به سختی قابل کپی برداری هستند، به همین دلیل اهمیت تعریف دقیق این دارایی‌ها، اندازه‌گیری و مدیریت آنها روز به روز بیشتر می‌شود و از جمله مسایل مهم مد نظر مدیران است (کپلن و نورتن^۴، ۱۲۵: ۲۰۰۴).

دارایی‌های نامشهود می‌تواند همانند دیگر دارایی‌های شرکت نتایج مشهود داشته باشد و قابل تبدیل به ارزش مالی باشد و یا از طریق رشد درآمد شرکت یا کاهش هزینه‌ها می‌تواند تاثیر گذار باشد. این در حالی است که در دنیای کسب و کار نمی‌توان چیزی را مدیریت کرد مگر آنکه بتوان آن را اندازه‌گیری کرد و تا زمانی که خوب تعریف نشده، اندازه‌گیری آن نیز ممکن نیست. در این پژوهش به بررسی تاثیر اطلاعات اندازه‌گیری و ارائه شده دارایی‌های نامشهود در ترازنامه، بر عملکرد مالی شرکت‌های بورس اوراق بهادار پرداخته می‌شود.

۲. مساله پژوهش

بررسی اطلاعات مندرج در صورت‌های مالی محور اصلی تحقیقات در حسابداری است. در این گونه موارد سازمان نوعاً قادر است در مورد دارایی‌های مشهود خود از قبیل ماشین‌آلات، زمین، ساختمان و تجهیزات، اطلاعات مالی را جهت استفاده تصمیم‌گیرندگان ارائه کند. نشان دادن ارزش سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در زمینه دارایی‌های نامشهود سازمان و شناسایی آن در ترازنامه مشکل به نظر می‌رسد. در همین راستا اندازه‌گیری این سرمایه‌ها و دارایی‌های نامشهود مورد توجه بسیاری قرار گرفته است. در واقع این موضوع کار ساده‌ای نیست و متأسفانه در این زمینه روش‌های کاربردی زیادی معرفی نشده‌اند. یکی از نکات مهم در این خصوص این است که این دارایی‌های نامشهود به راحتی و به سادگی به نتایج مشهود تبدیل نمی‌شوند.

در واقع تاثیر آنها در عملکرد مالی از طریق زنجیره پیچیده‌ای از روابط علت و معلولی درون سازمان خواهد بود و این در حالی است که سیستم‌های مالی و حسابداری سنتی قادر به شناسایی، تعریف و اندازه‌گیری آنها نیستند. تا کنون با وجودی که پژوهش‌های فراوانی در مورد ارزش‌گذاری و شناسایی دارایی‌های نامشهود انجام گرفته است اما به نظر می‌رسد ارقام و اطلاعات مربوط به ارزش دارایی‌های نامشهود در ترازنامه اطلاعات مربوطی را ارائه نمی‌کند. در راستای موارد بالا، این پژوهش نقش دارایی‌های نامشهود شناسایی و گزارش شده در ترازنامه را، بر عملکرد مالی شرکت‌های بورس اوراق بهادار را مورد واکاوی قرار می‌دهد و در این راستا پرسش زیر مطرح می‌شود: "آیا رابطه‌ای معنادار بین دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه و عملکرد مالی شرکت‌های بورس اوراق بهادار وجود دارد؟"

1- tangible

2- Intangible

3 Intangible Asset

4 Kaplan and Norton

۳. اهمیت و ضرورت پژوهش

از آنجا که دارایی‌های نامشهود ماهیت غیرعینی دارند و منافع احتمالی آینده دارایی‌های نامشهود تقریباً غیرقابل اندازه‌گیری است و از طرفی دیگر، شرکت‌ها ملزم هستند که طبق استانداردهای حسابداری ایران دارایی‌های نامشهود را گزارش کنند، به نظر می‌رسد، بررسی و تاثیر دارایی‌های نامشهود شناسایی و گزارش شده در ترازنامه و یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی، بر ارزیابی عملکرد مالی شرکت‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این پژوهش به بررسی تاثیر دارایی‌های نامشهود بر عملکرد مالی که همان نتایج مشهود شرکت می‌باشد، پرداخته می‌شود.

۴. هدف پژوهش

هدف اصلی این پژوهش، بررسی نقش دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه و یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی، بر عملکرد مالی شرکت‌های بورس اوراق بهادار است.

اهداف فرعی

- تعیین همبستگی دارایی‌های نامشهود و معیارهای مالی شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار.
- بررسی تاثیر دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه، بر رقابت با سایر شرکت‌ها.

۵. مبانی نظری

۱.۵.۱. مدل‌های ارزیابی دارایی‌های نامشهود

در این بخش ابتدا به مدل‌های ارزشیابی دارایی‌های نامشهود و همچنین مزایا و معایب این روش‌ها پرداخته می‌شود.

۱.۱.۵.۱. مدل‌های مبتنی بر هزینه^۱

در این مدل‌ها بر هزینه‌های تحمل شده جهت توسعه مالکیت معنوی و همچنین توسعه دارایی‌های نامشهود توجه می‌شود. در این نوع مدل‌ها هزینه‌هایی که تحمل شده اند و انتظار می‌رود دارای منافع آتی باشند به عنوان دارایی نامشهود شناسایی می‌شوند (پیتکتلی^۲، ۳۴: ۱۹۹۷). مدل‌های مبتنی بر هزینه به طور کلی نمی‌توانند مزایای بالقوه ای که از دارایی به دست می‌آید به طور مستقیم به دارایی نامشهود ارتباط دهد. مدل‌های مبتنی بر هزینه، تاریخی و گذشته نگر هستند و اغلب شامل نوعی تعدیل مانند در نظر گرفتن هزینه استهلاک در طول زمان برای دارایی نامشهود هستند. شرکت‌های مختلف با توجه به راهبرد و نوع صنعت هزینه‌های مختلفی را در این نوع مدل ثبت می‌کنند. به همین دلیل مدل مبتنی بر هزینه‌ها در صنایع گوناگون متفاوت است و نوع هزینه‌ها تغییر می‌یابد. این مدل‌ها اغلب جهت اهداف نظارتی استفاده می‌شود (متسورا^۳، ۲: ۲۰۰۴). به طور مثال کاربرد رایج این مدل جهت هدف‌های حسابداری برای شناسایی دارایی‌های نامشهود است. کاربرد‌های دیگر این مدل جهت اهداف مالیاتی و تشخیص مالیات می‌باشد. به همین دلیل مدل مبتنی بر هزینه‌ها دارای پشتیبانی لازم جهت اهداف مالیاتی و حسابرسی می‌باشد. اجزای این مدل محدود است ولی این مدل‌ها تصویری کامل از جنبه‌های بالقوه کاربرد دارایی را نشان نمی‌دهد. دلیل عمده آن این است که از جنبه تاریخی، این مدل‌ها نمی‌توانند درآمدهایی که در آینده به دست می‌آید را به طور مستقیم به دارایی‌های نامشهود ارتباط دهد و آن را اندازه‌گیری کند (متسورا، ۲: ۲۰۰۴). مخارج تحقیق و توسعه تأثیر مثبتی بر نسبت کیو تو بین دارد و بصورت سیستماتیک بر ارزش بازار شرکت موثر است. در نتیجه سرمایه‌گذاران بخشی از این مخارج را به عنوان سرمایه‌گذاری‌های نامشهود شرکت که تأثیر مثبتی بر جریان وجه نقد آتی دارد، در نظر می‌گیرند (بارنت و سالومون،

¹ Cost-Based Models

² Pitkethly

³ Matsuura

۲۰۱۲). به طور خلاصه این مخارج تأثیر سیستماتیک و پایداری بر ارزش بازار شرکت دارد (باندیریا و آفونسو، ۲۰۱۰، کومبز و بیرلی، ۲۰۰۶) که حاکی از نگرش بازار از این مخارج به عنوان سرمایه گذاری در دارایی‌های نامشهود می باشد.

۲.۱.۵. مدل های مبتنی بر بازار^۱

مدل های مبتنی بر بازار، ارزش دارایی‌های نامشهود را به وسیله مشاهده آن در بازار اندازه گیری می کند (پیتکتلی، ۱۹۹۷: ۳۶). دارایی‌هایی که می توان آن ها را در بازار مقایسه کرد و ارزش آن در بازار قابل اندازه گیری باشد شناسایی می شوند. هنگامی که دارایی قابل مقایسه باشد این مدل کاربرد دارد و به راحتی می توان آن را مورد استفاده قرار داد. شرکت های مختلف، بازارهای متفاوتی به عنوان مبنا جهت ارزیابی دارایی‌های نامشهود انتخاب می کنند. تعداد زیادی شرکت وجود دارد که دارایی‌های نامشهود خود را بر اساس مدل های دیگر ارزیابی کرده اند. مشکل عمده این مدل انتخاب بازار مناسب و همچنین مدل ارزیابی دارایی نامشهود در شرکت مورد مقایسه می باشد. دقت مدل های مبتنی بر بازار تا حد زیادی به نقطه مقایسه جهت ارزیابی دارایی‌های نامشهود بستگی دارد. در اغلب موارد مشخص کردن دارایی قابل مقایسه و مناسب بودن مقایسه مشکل است و تحت تاثیر قضاوت های ذهنی قرار می گیرد. به همین دلیل مدل های مبتنی بر بازار هنگامی که بازار مشخص و قابل اتکا در مورد دارایی‌های نامشهود وجود داشته باشد مناسب و زمانی که هیچ تعریف مشخصی از بازار جهت مقایسه دارایی‌ها وجود نداشته باشد نامناسب می باشد (متسورا، ۲۰۰۴: ۳). مدل های مبتنی بر ارزش بازار، حقوق قانونی و همچنین منابع شرکت جهت استفاده از دارایی نامشهود را نادیده می گیرد. نوع صنعت و همچنین یکسان بودن منابع، قابلیت مقایسه شرکت‌ها را افزایش خواهد داد. به طور مثال حق ثبت اختراع که نمونه‌ای از دارایی‌های نامشهود است تحت تاثیر منابع شرکت جهت استفاده از آن، ارزش های حق ثبت اختراع را در شرکت های مختلف تحت تاثیر قرار خواهد داد.

۳.۱.۵. مدل های مبتنی بر درآمد^۲

در مدل های ارزیابی بر مبنای درآمد، جهت ارزیابی دارایی نامشهود بر اساس درآمدهای پیش بینی شده آینده استفاده می شود. بر اساس این مدل ارزیابی، ارزش دارایی نامشهود در درجه اول با درآمدهای پیش بینی شده توسط دارایی نامشهود در ارتباط است. این مدل آینده نگر، و با برآورد درآمد آینده، که می توان بوسیله دارایی نامشهود بدست آورد، انطباق دارد. شرکت های گوناگون تعاریف متفاوتی از پیش بینی درآمد پروژه ها بکار می گیرند. در نتیجه این تنوع، مدل ارزیابی بر مبنای درآمد در شرکت های گوناگون منجر به ارزش گذاری غیر همانند در شرکت ها خواهد شد (متسورا، ۲۰۰۴: ۳). مدل های مبتنی بر درآمد را می توان بر اساس جریان های نقدی آینده به کار برد. جریان نقدی آینده سلامت مالی شرکت را در یک دوره زمان خاص نشان می دهد. با بکارگیری جریان های نقدی آینده اگرچه قضاوت های ذهنی کاهش می یابد اما به دلیل اینکه جریان های نقدی بر اساس پیش بینی آینده می باشد بر پایه احتمالات و رویدادهای پیش بینی نشده قرار دارد.

۴.۱.۵. مدل های گزینه‌ای^۳

راه دیگر برای ارزش گذاری دارایی‌های نامشهود استفاده از مفهوم گزینه‌ها است. گزینه، انتخابی است که می تواند در یک زمان خاص اعمال شود. مالکان دارایی‌های نامشهود گزینه‌های گوناگونی در مورد استفاده و توسعه از دارایی‌های خود دارند. مدل های گزینه‌ای سعی دارند ارزش اقتصادی هر یک از انتخاب گزینه‌ها را اندازه گیری کنند (ون دن برگ^۴، ۲۰۰۲: ۱۷). برآورد ارزش اقتصادی گزینه‌های متفاوت را می توان ترکیب یا تجزیه کرد. بنابراین اهداف و استراتژی شرکت در مدل های گزینه ای نقش

¹ Market-Based Models

² Income-Based Models

³ Option Models

⁴ VandenBerg

دارد. شرکت‌ها معمولاً تعاریفی مشخصی از گزینه‌های مختلف دارند. بنابراین بکار بردن مدل گزینه‌ای در دو شرکت می‌تواند کاملاً منجر به ارزش‌گذاری متفاوت برای ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود شود. مدل‌های گزینه‌ای زمانی مفید است که گزینه‌های مختلف به آسانی شناسایی و ارزش‌گذاری شوند. این مدل‌ها هنگامی موثرتر هستند که ارزش گزینه‌ها پایدار باشد و به بستگی به موضوعات مختلف نداشته باشد (متسورا، ۴: ۲۰۰۴). اما باید به این نکته توجه کرد که به دلیل ماهیت دارایی‌های نامشهود، ارزش گزینه‌ها در شرایط نامطمئن و با استفاده از احتمالات صورت می‌پذیرد. چندین چالش مهم برای استفاده موثر از مدل‌های گزینه‌ای جهت ارزیابی دارایی‌های نامشهود وجود دارد. برای مثال، ریسکی که در ارتباط با گزینه‌های مختلف و در ارتباط با تغییر دارایی‌ها که در طول زمان وجود دارد استفاده از این مدل را مشکل می‌سازد.

۲.۵. اثر عامل‌های قانون در ارزش‌گذاری

ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود به طور گسترده تحت تاثیر عوامل قانونی متعدد قرار گرفته است. در بسیاری از موارد اثر این شرایط قانونی در ارزیابی دارایی‌های نامشهود بطور کامل مشخص نشده است. در حال حاضر برخی معتقدند که حمایت قانونی از دارایی‌های نامشهود می‌تواند بر ارزش‌گذاری دارایی‌های نامشهود اثر داشته باشد و اینکه قدرت قانونی جهت استفاده و کنترل دارایی نامشهود موثر است (بنینتندی^۱، ۱۲: ۲۰۰۳).

۳.۵. شناسایی دارایی‌های نامشهود طبق استاندارد حسابداری ایران

دارایی‌های نامشهود طبق استاندارد شماره ۱۷ استانداردهای حسابداری ایران به دارایی اطلاق می‌شود که فاقد ماهیت عینی و قابل تشخیص و غیر پولی باشد. برای شناخت و اندازه‌گیری اولیه دارایی‌های نامشهود طبق استاندارد شماره ۱۷ استانداردهای حسابداری ایران باید تنها زمانی دارایی‌های نامشهود را شناسایی کرد که:

- ۱- جریان منافع اقتصادی آتی دارایی به درون واحد تجاری محتمل باشد،
- ۲- بهای تمام شده دارایی به گونه‌ای اتکا پذیر قابل اندازه‌گیری باشد.

در مورد سرقفلی ایجاد شده در درون واحد تجاری استاندارد حسابداری ایران به دلایل زیر آن را شناسایی نمی‌کند: سرقفلی ایجاد شده در واحد تجاری اگرچه انتظار می‌رود به جریان منافع اقتصادی آتی کمک کند، لیکن به طور جداگانه قابل تشخیص نیست و لذا حائز معیارهای شناخت به عنوان دارایی نمی‌باشد. در واقع سرقفلی ایجاد شده در واحد تجاری به علت اینکه حقوقی قابل کنترل نیست، منافع اقتصادی آتی مشخصی ایجاد نمی‌کند و بهای تمام شده آن نیز به گونه‌ای اتکاپذیر قابل اندازه‌گیری نیست، لذا اساساً به عنوان دارایی شناسایی نمی‌شود. در این پژوهش به این دلیل که شرکت‌های بورس اوراق بهادار ایران ملزم به رعایت استانداردهای حسابداری ایران هستند از رویکرد دارایی‌های نامشهود شناسای شده در ترازنامه طبق استاندارد حسابداری ایران استفاده می‌شود. مبلغ دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه شرکت‌های بورسی و یادداشت‌های همراه، قابل دسترسی است.

۴.۵. ارزیابی متوازن^۲

کاپلان و نورتون معتقدند مدیران و کارکنان به چیزی که اندازه می‌گیرند، توجه دارند و افراد نمی‌توانند چیزی را که سنجیده نمی‌شود، خوب مدیریت نمایند. در نتیجه توجه و تلاش مدیران بر روی معیارهای مالی کوتاه مدت معطوف می‌شود و به سرمایه‌گذاری و مدیریت دارایی‌های نامشهودی که اساس موفقیت مالی آتی سازمان هستند، توجه ناچیزی می‌گردد. لذا، مدیران بدون داشتن نظام عملکرد قوی و موثر نمی‌توانند دارایی‌های نامشهود خود را، توسعه و بهبود دهند و به این ترتیب فرصت‌های بی‌شمار ارزش آفرینی را از دست می‌دهند (کاپلان و نورتون، ۱۳۵: ۲۰۰۴).

¹ Benintendi

² Balanced Scorecard

برای جبران این بی‌توجهی، آنها رویکرد کارت امتیازی متوازن را معرفی کردند. این روش به عنوان یک سیستم ارزیابی عملکرد، علاوه بر ارزیابی مالی سنتی، عملکرد سازمان را با افزودن سه بعد دیگر یعنی مشتریان، فرایندهای داخلی کسب، کار و یادگیری و رشد مورد ارزیابی قرار می‌دهد. روش مذکور با توجه ویژه به دارایی‌های نامشهود سازمان که در عصر حاضر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار گردیده است، این امکان را به سازمان می‌دهد تا با گنجاندن آن در مدل ارزیابی مورد نظر، از طریق نظارت، کنترل و آگاهی از کیفیت دارایی‌های نامشهود، در صورت لزوم نسبت به ترمیم نقاط ضعف و جبران کاستی‌ها اقدام کند. شاخص‌های عملکردی سازمان در مدل ارزیابی متوازن عبارتند از: عملکرد مالی، مشتری، فرایندهای داخلی، و رشد و یادگیری (کپلن و آتکینسون^۱، ۲۰۰۵: ۳۷۵). مدل کارت امتیازات متوازن در بعد مالی به نحوه یا شیوه هزینه کردن منابع مالی سازمان توجه دارد معیارهای مالی نتایج عملیات شرکت در گذشته را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. هر یک از نسبت‌های مالی یک یا چند بعد از ابعاد مالی را نشان می‌دهد. تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی اغلب با به کارگیری نسبت‌های مالی که بر پایه اطلاعات ترازنامه، صورت حساب سود و زیان، و صورت جریان وجوه نقد تهیه شده‌اند، آغاز می‌شود. نسبت‌های مالی نشان دهنده قدرت یا ضعف شرکت‌ها در مقایسه با سایر شرکت‌های همان صنعت، شرکت‌های پیشرو و عملکرد سال گذشته همان شرکت، هستند (ملهترا، ۲۰۰۸). البته، توجه به مشتری از اهمیت ویژه‌ای در این مدل برخوردار است چرا که به واسطه جلب رضایت مشتری از طریق توزیع کارآ و بهبود کیفیت کالاها سازمان به اهداف، سود و مزیت رقابتی نائل می‌گردد. بعد سوم مدل کارت امتیازی متوازن به فرایندهای داخل سازمان توجه دارد که موجب تقویت دو بعد قبلی می‌شود. بعد رشد و یادگیری نیز به توانمندی کارکنان، کیفیت سیستم اطلاعاتی سازمان و چیدمان ابزار و تجهیزات آن برای دستیابی به اهداف می‌پردازد. چون هدف کشف رابطه همبستگی بین دارایی‌های نامشهود و معیارهای عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار است، نسبت‌هایی که امکان محاسبه از طریق اقلام موجود در صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه و سایر مدارک منتشره توسط شرکت‌ها و سازمان بورس اوراق بهادار را دارند و همچنین به دلیل قابل مقایسه بودن با پژوهش‌های داخلی مرتبط با موضوع تحقیق از جمله پژوهش‌های نمازی و جامعی (۱۳۸۹) که با عنوان "بررسی نقش اطلاعات حسابداری منابع انسانی روی سازه‌های سیستم ارزیابی متوازن شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران" و همچنین نمازی و الهیاری (۱۳۸۸) با عنوان "بررسی کاربرد تکنیک ارزیابی متوازن در سنجش عملکرد شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران" نسبت‌های زیر مورد استفاده قرار گرفتند: (سود خالص ۲) درآمد کل (۳) درآمد هر سهم (۴) سود نقدی هر سهم (۵) بازده سرمایه گذاری.

۱.۴.۵. سود خالص

سود حسابداری عبارت از درآمدها منهای هزینه‌ها می‌باشد. در طول یک سال مالی شرکت با توجه به فعالیت‌هایی که انجام می‌دهد، درآمد تحصیل می‌کند. از طرفی شرکت برای تولید محصولات و ارائه خدمات مبالغی هزینه متحمل می‌شود. در پایان سال مالی به منظور تعیین عملکرد شرکت، درآمدها و هزینه‌های مربوطه با هم مطابقت داده می‌شوند تا معلوم شود که شرکت در سال مالی مذکور چقدر سود تحصیل نموده است. بنابراین سود می‌تواند روشی برای ارزیابی عملکرد شرکت باشد. (جهانخانی و ظریف فرد، ۱۳۷۴)

۲.۴.۵. درآمد کل

طبق استاندارد حسابداری ایران هرگاه ماحصل معامله‌ای را که متضمن ارائه خدمات است بتوان به گونه‌ای اتکاپذیر برآورد کرد، درآمد عملیاتی مربوط باید با توجه به میزان تکمیل آن معامله شناسایی شود. ماحصل معامله، زمانی به گونه‌ای اتکاپذیر قابل برآورد است که همه شرایط زیر احراز شده باشد:

- ۱- جریان منافع اقتصادی مرتبط با معامله به درون واحد تجاری محتمل باشد،
- ۲- مبلغ درآمد عملیاتی را بتوان به گونه‌ای اتکاپذیر اندازه‌گیری کرد،

¹ Atkinson

- ۳- میزان تکمیل معامله به گونه‌ای اتکاپذیر قابل اندازه‌گیری باشد، و
- ۴- مخارجی که در ارتباط با ارائه خدمات تحمل شده یا خواهد شد، به گونه‌ای اتکاپذیر قابل اندازه‌گیری باشد.

۳.۴.۵. درآمد هر سهم

درآمد هر سهم عبارت است از سود خالص پس از کسر مالیات شرکت، تقسیم بر تعداد سهام آن شرکت. سود هر سهم ممکن است بصورت سود سهام به سهامداران پرداخت شود یا تمام آن مجدداً سرمایه‌گذاری شود و یا اینکه قسمتی از آن سرمایه‌گذاری و قسمتی دیگر به عنوان سود بین سهامداران توزیع شود.

۴.۴.۵. سود نقدی هر سهم

سود نقدی هر سهم عبارت است از قسمتی از عایدات شرکت که به صورت نقد به سهامداران پرداخت می‌شود. توزیع سود نقدی قدیمی‌ترین و معمولی‌ترین راه انتقال بازده از طرف شرکت به سهامداران می‌باشد (نمازی، ۱۳۸۹: ۶۷). مدیریت شرکت همواره باید در خصوص توزیع مقداری از سود به صورت نقدی تصمیم‌گیری کند.

۵.۴.۵. نرخ بازده سرمایه‌گذاری

نرخ بازده سرمایه‌گذاری (ROA) یکی از نسبت‌های مالی است که از طریق تقسیم سود خالص بعلاوه هزینه بهره به مجموع دارایی‌ها بدست می‌آید. نرخ بازده سرمایه‌گذاری به مهارت‌های تولید و فروش شرکت مربوط می‌شود و به وسیله ساختار مالی شرکت تحت تاثیر قرار گیرد. به دلیل استفاده از سود حسابداری در محاسبه نرخ بازده دارایی‌ها، ایرادهایی که بر سود حسابداری وارد است، بر این معیار نیز وارد می‌باشد. با توجه به اینکه دارایی‌ها در ترازنامه به خالص ارزش دفتری نشان داده می‌شوند، بنابراین ارزش واقعی دارایی‌ها ممکن است بسیار پائین‌تر یا بالاتر از ارزش دفتری آنها باشد، بنابراین نرخ بازده سرمایه‌گذاری پایین‌تر از آنچه به این مفهوم نیست که دارایی‌ها باید در جای دیگری بکار گرفته شوند. همچنین نرخ بازده سرمایه‌گذاری بالا به این مفهوم نیست که شرکت می‌بایست نسبت به خرید همان دارایی‌ها و کسب بازده بیشتر اقدام نماید (جهانخانی و سجادی، ۱۳۷۴).

۶. پیشینه تحقیق

نظر به اینکه تاکنون هیچ پژوهش داخلی به بررسی بین‌داری‌های نامشهود و معیارهای مالی در داخل و خارج از کشور انجام نشده است و بیشتر پژوهش‌ها در رابطه با تاثیر منابع انسانی (که در واقع زیر مجموعه داراییهای نامشهود می‌باشد) بر عملکرد مالی و ارزیابی متوازن می‌باشد، در ادامه به شرح برخی از پژوهش‌های مرتبط پرداخته می‌شود.

۱.۶. پیشینه تحقیق داخلی

شهریاری (۱۳۷۴) در پژوهشی با عنوان "تاثیر اطلاعات حسابداری منابع انسانی بر رفتار استفاده‌کنندگان اطلاعات در ایران" به این نتیجه دست یافت که ارائه اطلاعات حسابداری منابع انسانی در یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی بر رفتار استفاده‌کنندگان تاثیر معنی‌داری دارد.

نتایج پژوهش شیبانی (۱۳۷۷)، در پژوهشی با عنوان "بررسی تحلیلی امکان اعمال روش‌های ارزشیابی حسابداری منابع انسانی" نشان می‌دهد که با توجه به قابلیت‌ها و توانایی‌های ناچیز سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری در شرکت‌های ایرانی تنها می‌توان از مدل بهای تمام شده تحصیل برای ارزش‌گذاری منابع انسانی شرکت‌ها استفاده نمود.

نمازی و الهیاری (۱۳۸۸)، به بررسی کاربرد تکنیک ارزیابی متوازن در سنجش عملکرد شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که سود خالص، سود عملیاتی و درآمد کل مهم‌ترین معیارهای مالی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران است که جهت ارزیابی عملکرد بخش‌های مختلف و مدیران خود از این معیارها استفاده می‌کنند.

از تحقیقات نظری در مورد ارزیابی متوازن می توان به موارد زیر اشاره کرد:

نمازی (۲۰۰۶) مقاله بنکر و همکاران (۲۰۰۴) را مورد بررسی قرار داد. یکی از انتقاداتی که به مقاله بنکر وارد شد این بود که در این مطالعه تعریف دقیق و همچنین ویژگی های معیارهای مرتبط و غیر مرتبط با راهبرد شرکت مشخص نشده است. خواجهی و ناظمی (۱۳۸۶) اقدام به معرفی سیستم ارزیابی متوازن و همچنین سازه های آن پرداختند. در این مقاله همچنین به اهمیت و ضرورت بکارگیری سیستم ارزیابی متوازن در شرکت ها، مورد توجه قرار گرفته شد.

شمس و خلیلی (۱۳۹۰) به بررسی رابطه سرمایه فکری و عملکرد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار پرداخته است. به این منظور ابتدا پنج شاخص کلیدی عملکرد شرکت ها و شاخص کارایی سرمایه فکری با استفاده از مدل "پالیک" در جامعه آماری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار طی سال های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸، اندازه گیری شده، سپس تاثیر سرمایه فکری و اجزای آن بر هر یک از شاخص های عملکرد مالی با استفاده از الگوی رگرسیون خطی مورد آزمون قرار گرفته است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می دهد سرمایه فکری با شاخص های نرخ بازده حقوق صاحبان سهام، بهره وری کارکنان و نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری هر سهم، بازده دارایی ها و سود هر سهم رابطه مستقیم دارد. اسدی و ایوخنه القیائی (۱۳۹۲) به بررسی تأثیر سرمایه فکری و اجزای آن را بر عملکرد مالی شرکت با به کارگیری مدل پالیک بررسی می نماید. داده های مورد نیاز تحقیق، از بورس اوراق بهادار تهران گردآوری و در مجموع ۳۳۸ سال شرکت بررسی شدند. با توجه به نتایج آزمون فرضیات، ضریب ارزش افزوده فکری بر چهار شاخص عملکرد مالی شرکت، تأثیری مثبت دارد. در بین اجزای ضریب ارزش افزوده نیز، کارایی سرمایه بکار گرفته شده، بیشترین تأثیر را بر عملکرد مالی شرکت ها نشان می دهد.

جعفرزاده سامانی (۱۳۹۵) بررسی رابطه بین دارایی های نامشهود (سرمایه انسانی، سرمایه اجتماعی، سرمایه سازمانی) و عملکرد کارکنان شرکت پترو پارس جنوب را به مرحله اجرا درآورد. جامعه آماری را کلیه مدیران شرکت پترو پارس جنوب مشتمل بر ۵۶ نفر تشکیل دادند. یافته ها نشان داد که بین ابعاد دارایی های نامشهود (سرمایه انسانی، سرمایه اجتماعی و سرمایه سازمانی) و عملکرد کارکنان شرکت پترو پارس جنوب رابطه معنادار ($p = 0/01$) برقرار است و ضریب مسیر (ضریب بتا) نشان داد که رابطه خطی مثبت بین سرمایه انسانی، سرمایه اجتماعی، سرمایه سازمانی با عملکرد کارکنان برقرار است، یعنی با افزایش دارایی های نامشهود عملکرد کارکنان نیز افزایش می یابد.

۲.۶. پیشینه تحقیق خارجی

برامت (۱۹۷۱) در رابطه با طراحی سیستم حسابداری منابع انسانی نشان داد که سیستم حسابداری منابع انسانی طراحی شده شرکت را قادر ساخت تا مدیریت طراحی و کنترل غیرمتمرکز کردن واحدهای عملیاتی را بهبود بخشد و نیز تصمیمات بهتری در رابطه با کاهش نیروی انسانی، مکان تجهیزات و تغییرات مشاغل اتخاذ کند.

پارکینسون و تاگار (۲۰۰۰) در پژوهش به بررسی تاثیر مشارکت کارکنان بر عملکرد مالی به این نتیجه رسید که در صورتی که بوجه بندی و تخصیص های صورت گرفته با مشارکت کارکنان هر بخش و تعامل مدیران بخش ها صورت گیرد، بازده دارایی ها به عنوان شاخص عملکرد مالی سازمان بهبود خواهد یافت.

اولسن (۲۰۰۱) در پژوهشی در رابطه با نگرش مدیران و سهامداران نسبت به منابع انسانی به این نتیجه رسید که علی رغم تاکید زیاد مدیران و سهامداران این شرکت ها بر ارزشمند بودن منابع انسانی، افشای اندکی در صورت های مالی در این رابطه گزارش شده است.

استروال (۲۰۰۱) به بررسی معایب سیستم های سنتی حسابداری و اهمیت گزارش اطلاعات مربوط به ارزش منابع انسانی شرکت ها به استفاده کنندگان این اطلاعات و راهکارهای گزارش اطلاعات مربوط به ارزش منابع انسانی در صورت های مالی پرداخت.

بریجیتا (۲۰۰۵) در پژوهشی در رابطه با دارایی های نامشهود نشان داد که رابطه بین حقوق و دستمزد پرداختی و ارزش اختراعات ثبت شده از نظر آماری معنی دار است.

بارونز و همکاران (۲۰۰۸) در پژوهشی در رابطه با هزینه‌های مرتبط با گزینش و استخدام افراد پرداخت، نتیجه این مطالعه از به حساب دارایی بردن هزینه‌های عمومی مرتبط با استخدام و گزینش و هزینه‌های آموزش حمایت کرد و هزینه‌های ناشی از جدا شدن کارکنان را واجد شرایط تعریف دارایی ندانست.

میگاوا و هیسا (۲۰۱۳) بر اساس کرادو و همکاران (۲۰۰۵) دارایی‌های نامشهود را به سه جزء اطلاعات کامپیوتری، دارایی‌های نوآوری و شایستگی‌های اقتصادی تقسیم کردند. اطلاعات کامپیوتری شامل نرم افزارهای خریداری شده و یا ایجاد شده در واحد تجاری می باشد. برای اندازه گیری آن از بهای نرم افزارهای خریداری شده و همچنین دستمزد افرادی که درگیر توسعه نرم افزار در واحد تجاری بودند بهره گرفته شد. دارایی‌های نوآوری شامل تحقیق و توسعه، اکتشاف معدنی، مخارج کپی رایت و حق لیسانس و سایر مخارج توسعه و طراحی محصول می باشد. شایستگی‌های اقتصادی شامل سه جز است: برند، نیروی انسانی و ساختار سازمانی. برای اندازه گیری برند از اطلاعات تبلیغات استفاده می شود. در برآورد سرمایه انسانی از هزینه‌های آموزش کارکنان استفاده کرد. برای برآورد مخارج تجدید ساختار سازمانی از ۹٪ پاداش و حق الزحمه مدیریت استفاده شد. زیرا بر اساس رابینسون و شیمیزا (۲۰۰۱) ۹٪ کل ساعات کاری، مدیران اجرایی صرف اصلاح و تجدید ساختار سازمان می شود. نهایتاً مفروضاتی در مورد اینکه چند درصد از این مخارج نامشهود، دارایی نامشهود هست و تعیین نرخ استهلاک فرضی برای هر بخش دارایی‌های نامشهود، مانده دارایی‌های نامشهود را محاسبه کردند. سپس رابطه آن را با بهره وری و رشد اقتصادی بررسی کردند.

۷. سوال پژوهش

- آیا بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در "ترازنامه" و "عملکرد مالی" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معناداری وجود دارد؟

۸. فرضیه‌های پژوهش

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش، و همچنین جهت دستیابی به اهداف پژوهش، فرضیه‌های زیر تدوین گردید:

۱.۱.۸. فرضیه اصلی

بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه" و "عملکرد مالی" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معناداری وجود دارد.

۱.۱.۸. فرضیه‌های فرعی

بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در "ترازنامه" و "سود خالص" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معناداری وجود دارد.

بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در "ترازنامه" و "درآمد کل" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معناداری وجود دارد.

بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در "ترازنامه" و "نرخ بازده سرمایه گذاری" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معناداری وجود دارد.

بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در "ترازنامه" و "درآمد هر سهم" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معناداری وجود دارد.

بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در "ترازنامه" و "سود نقدی هر سهم" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معناداری وجود دارد.

۹. روش پژوهش و گردآوری داده‌ها

این پژوهش کاربردی بوده و طرح آن از نوع شبه تجربی و با استفاده از رویکرد پس‌رویدادی است. زمانی که داده‌ها از واقع‌های که بدون دخالت مستقیم پژوهشگر رخ داده، یا از محیطی که به گونه‌ی طبیعی وجود داشته است، فراهم گردد، از این روش استفاده می‌شود. این روش برای انجام پژوهش‌هایی به کار می‌رود که پژوهش‌گر در جست و جوی علت یا علل روابط معینی است که در گذشته رخ داده و تمام شده است (نمازی، ۱۳۷۹: ۳۵). در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، از روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده می‌شود. در بخش کتابخانه‌ای، مبانی نظری پژوهش از کتب و مجلات تخصصی فارسی و لاتین و همچنین سایت‌های تخصصی حسابداری جمع‌آوری می‌گردد. در بخش میدانی، اطلاعات و داده‌های مورد نیاز این پژوهش از صورت‌های مالی اساسی، یادداشت‌های توضیحی، گزارشات هیأت مدیره و گزارش حسابرسان مستقل شرکت‌های نمونه گردآوری می‌شود. این اطلاعات از آرشیو عمومی صورت‌های مالی سازمان بورس اوراق بهادار، لوح‌های فشرده طراحی شده توسط سازمان بورس، گزارش‌های هفتگی و ماهنامه بورس اوراق بهادار و با استفاده از نرم‌افزارهای تدبیرپرداز، دناسهم و صحرا استخراج می‌گردد. سپس با وارد کردن این اطلاعات به نرم افزار EXCEL و با استفاده از توابع این نرم افزار، نسبت‌های مالی ذکر شده محاسبه گردیدند که این نسبت‌ها مبنای محاسبات آماری قرار گرفتند. در مرحله بعد با استفاده از نرم افزار آماری SPSS، همبستگی بین دارایی‌های نامشهود و معیارهای عملکرد مالی محاسبه شد. پیشینه و مبانی نظری این تحقیق از کتب و مجلات تخصصی و عمومی فارسی و لاتین استخراج شده است.

۱۰. جامعه آماری و نمونه

جامعه آماری این پژوهش از کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار طی دوره زمانی ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۸ تشکیل می‌شود. در این پژوهش از نمونه‌گیری آماری استفاده نمی‌شود و کلیه شرکت‌های موجود در جامعه آماری که شرایط زیر را داشته باشند مورد بررسی قرار می‌گیرند:

- ۱- تا پایان اسفند ماه سال ۱۳۸۲ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشد.
 - ۲- سال مالی آن منتهی به پایان اسفند ماه باشد.
 - ۳- ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام در هیچ سالی منفی نباشد.
 - ۴- شرکت مورد نظر طی دوره پژوهش فعالیت مستمر داشته و سهام آن مورد معامله قرار گرفته باشد.
 - ۵- شرکت‌ها نیابستی سال مالی خود را در طی دوره‌های مورد نظر تغییر داده باشند.
 - ۶- شرکت‌ها نباید در طی دوره‌های مورد نظر توقف فعالیت داشته باشند.
 - ۷- اطلاعات مالی مورد نیاز برای انجام این پژوهش را در دوره زمانی ۱۳۸۳ الی ۱۳۸۸ به طور کامل ارائه کرده باشد.
 - ۸- جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری نباشد.
 - ۹- شرکت‌ها باید سودده باشند.
 - ۱۰- صورت‌های مالی شرکت‌ها، مورد تایید حسابرسان مستقل قرار گرفته باشد.
- بر اساس معیارهای فوق، نمونه آماری پژوهش ۹۶ شرکت را در بر می‌گیرد.

۱۱. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تحلیل‌های تجربی عموماً سه نوع داده قابل دسترسی است:

- ۱- داده‌های سری زمانی^۱: در داده‌های سری زمانی، مقدار یک یا چند متغیر در طول یک دوره زمانی مشاهده می‌شود.

^۱ Time Series

۲- داده‌های مقطعی^۱: در داده‌های مقطعی، مقادیر یک یا چند متغیر برای چندین واحد اقتصادی (مشاهدات نمونه‌ای) برای یک زمان مشخص جمع‌آوری می‌شود.

۳- داده‌های ترکیبی^۲: در داده‌های ترکیبی، عناصر هر دو دسته از داده‌های سری زمانی و مقطعی وجود دارد. یعنی اطلاعات مربوط به داده‌های مقطعی در طول زمان مشاهده می‌شود. به بیان دیگر، چنین داده‌هایی دارای دو بعد می‌باشند که یک بعد آن مربوط به واحدهای مختلف در هر مقطع زمانی خاص است و بعد دیگر آن مربوط به زمان می‌باشد (گجراتی^۳، ۱۹۹۵: ۶۴). در این پژوهش با توجه به نوع داده‌ها و روش تجزیه و تحلیل موجود، از روش داده‌های ترکیبی استفاده می‌شود. منظور از داده‌های ترکیبی، مجموعه‌ای از داده‌هاست که متشکل از تعداد زیادی از متغیرهای مقطعی (N) است که در طول یک دوره زمانی مشخص (T) مورد بررسی قرار می‌گیرند. در این صورت تعداد مشاهدات $N \times T$ بوده که با استفاده از مدل‌های مختلفی قابل تخمین است. در این پژوهش، به منظور بررسی تاثیر دارایی‌های نامشهود بر عملکرد مالی فرضیه‌های پژوهش مورد آزمون قرار می‌گیرند. در این بررسی، از تجزیه و تحلیل داده‌های ترکیبی استفاده خواهد شد. چارچوب کلی آماری داده‌های ترکیبی به صورت زیر است:

$$Y_{it} = \alpha + X_{it}\beta + U_{it}$$

$$U_{it} = u_i + V_{it}$$

$$i = 1, \dots, N$$

$$t = 1, \dots, T$$

به طوری که در این رابطه، Y_{it} متغیر وابسته و X_{it} در برگزیده K متغیر توضیحی است. i تعداد شرکت‌های نمونه و t بیانگر زمان است. اسکالر و دارای بعد $k \times 1$ که در آن k تعداد متغیرهای توضیحی است. U_{it} جزء خاص مقطع‌های زمانی و V_{it} اثرات باقی مانده است (بالتاجی^۴، ۱۱: ۲۰۰۵). لازم به ذکر است که متغیرهای این پژوهش با نرم افزار Exel محاسبه و سپس تجزیه و تحلیل و آزمون فرضیه پژوهش، به همراه نتایج آن نیز با توجه به خروجی‌های SPSS و معنی داری ضرایب و مقایسه آن‌ها با یکدیگر انجام می‌شود.

۱.۲. متغیرهای پژوهش

چون هدف کشف رابطه همبستگی بین دارایی‌های نامشهود و معیارهای عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. نسبت‌هایی که امکان محاسبه از طریق اقلام موجود در صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه و سایر مدارک منتشره توسط شرکت‌ها و سازمان بورس اوراق بهادار را دارند و همچنین به دلیل قابل مقایسه بودن با پژوهش‌های داخلی مرتبط با موضوع تحقیق از جمله پژوهش نمازی و جامعی (۱۳۸۹) که با عنوان "بررسی نقش اطلاعات حسابداری منابع انسانی روی سازه‌های سیستم ارزیابی متوازن شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران" و همچنین نمازی و الهیاری (۱۳۸۸) با عنوان "کاربرد تکنیک ارزیابی متوازن در سنجش عملکرد شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران" متغیرهای خاصی مورد استفاده قرار گرفتند. متغیرهای این پژوهش به منظور آزمون فرضیه‌ها به سه گروه متغیر مستقل، متغیر وابسته و متغیر کنترل تقسیم می‌شوند.

۱.۱.۲. متغیر مستقل

به دلیل اینکه هدف این پژوهش بررسی رابطه همبستگی بین دارایی‌های نامشهود و معیارهای عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار است، در این پژوهش متغیر مستقل دارایی‌های نامشهود است که مبلغ آن از طریق ترازنامه و یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی بدست می‌آید.

¹ Cross Section

² Panel Data

³ Gujarati

⁴ Baltagi

۲.۱۲. متغییر وابسته

از آنجا که در این پژوهش عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ارزیابی می‌شود، عملکرد مالی شرکت‌ها متغییر وابسته پژوهش می‌باشد. عملکرد مالی شرکت‌ها با بررسی شاخص‌هایی که نشان دهنده عملکرد مالی هستند ارزیابی می‌شود. در این پژوهش شاخص‌های مورد استفاده برای ارزیابی عملکرد شامل سود خالص، درآمد کل، درآمد هر سهم، سود نقدی هر سهم و بازده سرمایه گذاری می‌باشد.

۳.۱۲. متغییر کنترلی

پژوهشگر همواره به دنبال تاثیر متغییر مستقل بر متغییر وابسته است. متغییر وابسته اغلب تحت تاثیر متغییرهای شناخته شده و یا شناخته نشده دیگری هم قرار دارد. اگر پژوهشگر بخواهد تغییر در متغییر وابسته را به متغیر مستقل نسبت دهد باید متغییرهای مهم تاثیرگذار را شناسایی و آن‌ها را به گونه‌ای کنترل کند. به این دسته از متغییرها که پژوهشگر آن‌ها را کنترل می‌کند متغییرهای کنترلی یا متغییرهای مزاحم می‌گویند. به منظور بررسی رابطه همبستگی بین دارایی‌های نامشهود و معیارهای عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، متغییر کنترلی اندازه شرکت و نوع صنعت، با توجه به اهمیت آن‌ها، تعیین شد.

۱.۳.۱۲. اندازه شرکت

در پژوهش‌های افرادی مانند ایرلند^۱ (۲۰۰۳) و اسپاتیس^۲ (۲۰۰۳) از جمع دارایی‌های شرکت به عنوان اندازه شرکت استفاده شده است. در برخی پژوهش‌های دیگر مانند بل و تیبور^۳ (۱۹۹۱) از فروش خالص، تعداد کارکنان و جمع دارایی‌ها به عنوان اندازه شرکت استفاده شده است. در این پژوهش بر اساس تعریف شرکت‌های دارای فروش بالاتر از ۱۰۰ میلیارد ریال و بیشتر در طبقه بزرگ و کمتر از آن در طبقه کوچک قرار گرفتند. این شیوه طبقه بندی در پژوهش‌های نمازی و جامعی، احمدپور و سلیمی، و ظریف فرد و ناظمی مورد استفاده قرار گرفته است.

۱۳- روش تجزیه و تحلیل

داده‌های اولیه پس از استخراج از منابع ذکر شده وارد نرم افزار اکسل شده تا با انجام برخی محاسبات، متغیرهای مورد نیاز برای آزمون فرضیه‌های پژوهش به دست آید. سپس اطلاعات حاصل از اندازه‌گیری متغیرها به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش وارد نرم افزار SPSS نسخه ۱۷ شده است. برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها و آزمون فرضیه‌های پژوهش حاضر از آمار توصیفی (میانگین، میانه، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی، مدل رگرسیون خطی چندگانه و تحلیل واریانس) استفاده شده است.

۱.۱۳. روش آزمون فرضیه‌های پژوهش

به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش پس از محاسبه آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش، از ضریب همبستگی (R) و مدل رگرسیون استفاده می‌شود. شیوه کار در رگرسیون به این صورت است که ابتدا باید معناداری کل مدل رگرسیون مورد آزمون قرار گیرد که این کار توسط جدول ANOVA صورت می‌گیرد. سپس باید معناداری تک تک ضرایب متغیرهای مستقل بررسی شود که این کار با استفاده از جدول ضرایب صورت می‌گیرد (مومنی و فعال قیومی، ۱۳۸۹: ۱۱۹-۱۲۰). به منظور آزمون معناداری مدل رگرسیون در فرضیه‌ها از آزمون F و مقدار احتمال (p-value) محاسبه شده توسط نرم افزار SPSS (جدول ANOVA) استفاده می‌شود.

¹ Ireland

² Spaathis

³ Bell and Tabor

به منظور آزمون معناداری ضرایب جزئی رگرسیون در فرضیه‌ها از آزمون t و مقدار احتمال محاسبه شده توسط نرم‌افزار SPSS (جدول ضرایب) استفاده شده است. فرضیه‌های آزمون به صورت زیر بیان شد:

H_0 : عدم وجود رابطه معنادار بین متغیر مستقل و وابسته.

H_1 : وجود رابطه معنادار بین متغیر مستقل و وابسته.

در این زمینه نیز مشابه آزمون معناداری مدل رگرسیون از مقدار احتمال محاسبه شده توسط نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. به عبارت دیگر، در آزمون معناداری کل مدل رگرسیون و معناداری ضرایب جزئی رگرسیون، در صورتی که مقدار احتمال بزرگتر از سطح خطای مورد نظر α (۵٪) باشد ضریب به دست آمده معنادار نیست و فرض H_0 را نمی‌توان رد کرد. به صورت مشابه، اگر مقدار احتمال کوچکتر از سطح خطای مورد نظر باشد، ضریب به دست آمده معنادار است و فرض H_0 رد می‌شود. شایان ذکر است که با توجه به محدودیت‌های اعمال شده در نمونه آماری، تعداد شرکت‌های انتخابی برخی از صنایع اندک بوده و بنابراین با صنایع تقریباً مشابه ترکیب گردیده است. افزون بر این، برخی صنایع در نمونه آماری فاقد نماینده است. در نهایت، شرکت‌های نمونه در ۱۰ گروه صنعت، طبقه‌بندی شد که هر شرکت در ۵ سال بررسی شده است. گروه‌بندی شرکت‌ها و فراوانی هر گروه در زیر آمده است (کامل نژاد، ۱۳۸۹: ۵۳):

جدول ۱. گروه‌بندی صنایع و فراوانی آن‌ها در نمونه آماری

تعداد شرکت	صنایع زیرمجموعه	گروه صنایع	
۴	ماشین‌آلات و تجهیزات	ماشین‌آلات و تجهیزات	۱
۲۱	خودرو و ساخت قطعات	خودرو و ساخت قطعات	۲
۸	رایانه و فعالیت‌های وابسته، ساخت رادیو و تلویزیون، ماشین‌آلات و دستگاه‌های برقی، خدمات فنی و مهندسی	الکتریکی	۳
۷	محصولات غذایی و آشامیدنی، قند و شکر	غذایی و آشامیدنی	۴
۹	سیمان، آهک، گچ	سیمانی	۵
۱۸	مواد و محصولات دارویی	دارویی	۶
۸	فلزات اساسی، ساخت محصولات فلزی، استخراج کانه‌های فلزی	فلزات	۷
۱۲	محصولات شیمیایی، فرآورده‌های نفتی، لاستیک و پلاستیک	شیمیایی، نفتی، لاستیک و پلاستیک	۸
۳	منسوجات، محصولات چوبی، محصولات کاغذی	منسوجات، محصولات چوبی و کاغذی	۹
۱۳	کاشی و سرامیک، سایر محصولات کانی غیرفلزی	کاشی و سرامیک و سایر محصولات کانی غیرفلزی	۱۰
۱۰۳			

۱۴. آمار توصیفی

تعداد سال - شرکت مورد مشاهده ۵۱۵ مورد است که این تعداد برابر تعهدات شرکت‌های نمونه (۱۰۳) ضرب در تعداد سال‌های در نظر گرفته شده (۵) است.

جدول ۲. آمار توصیفی

دارایی‌های نامشهود (میلیون ریال)	DPS (ریال)	EPS (ریال)	نرخ بازده سرمایه گذاری	درآمد کل (میلیون ریال)	سود خالص (میلیون ریال)	
۱۵۱۴۵	۶۶۵,۰۴	۹۳۷,۸	۰,۱۴۴	۱۱۱۲۳۰۲	۲۴۲۳۰۵	میانگین
۱۴۳۱	۴۵۰	۶۵۶	۰,۱۲۴	۳۳۹۴۹۹	۵۴۰۸۵	میانه
۹۶۵۳۲,۸	۸۵۵,۵	۹۵۰	۰,۹۹۳	۳۲۳۳۶۴۷	۹۱۴۵۹۲	انحراف معیار

۱۵. آمار استنباطی

در این بخش، به تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها با استفاده از روش‌های آمار استنباطی پرداخته می‌شود. به این منظور با استفاده از رگرسیون جزئی و تحلیل واریانس یک عامله (ANOVA) فرضیه‌های پژوهش آزمون می‌شوند.

آزمون فرضیه‌های اول: بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه" و "سود خالص" شرکت‌های بورس اوراق

بهادار رابطه معناداری وجود دارد.

نتیجه فرضیه	Coefficients					Model Summary			ANOVA		صنعت
	P-VALUE	آماره t	β	b	a	R ² تعدیل شده	R ²	R	Sign F	آماره F	
قبول H ₀	۰٫۰۹۵	-۱٫۷۶۷	-۰٫۳۴۸	-۶٫۶۴۹	-۸۶۴۴۴۵	۰٫۶۳۹	۰٫۶۷۷	۰٫۸۲۳	۰٫۰۰۰	۱۷٫۸۲۶	۱
رد H ₀	۰٫۰۰۰	۳٫۶۰۳	۰٫۳۱۴	۳٫۹۱۳	۱۵۸۱۵۹۴	۰٫۵۱۶	۰٫۵۲۵	۰٫۷۲۵	۰٫۰۰۰	۵۶٫۴۱۲	۲
قبول H ₀	۰٫۱۷۷	۱٫۳۷۶	۰٫۱۵۴	۳٫۸۱۷	۷۶۷۹۹۳۱	۰٫۵۶۸	۰٫۵۹	۰٫۷۶۸	۰٫۰۰۰	۲۶۶۶۵	۳
قبول H ₀	۰٫۷۲۵	۰٫۳۵۵	-۰٫۰۶۱	-۱٫۴۹۴	۹۲۵۳۲۵	۰٫۰۶۲	۰٫۱۱۷	۰٫۳۴۲	۰٫۱۳۷	۲٫۱۱۵	۴
قبول H ₀	۰٫۴۱۰	۰٫۸۲۲	۰٫۰۰۹	۰٫۰۱۹	۱۵۷۰۹۸۱	۰٫۵۱۵	۰٫۵۳۷	۰٫۷۳۳	۰٫۰۰۰	۲۴٫۳۵۲	۵
قبول H ₀	۰٫۰۵۶	-۱٫۹۴۰	-۰٫۱۶۶	-۳٫۵۷۷	۱۰۴۹۳۵۸	۰٫۳۵۵	۰٫۳۷	۰٫۶۰۸	۰٫۰۰۰	۲۵٫۴۹۴	۶
رد H ₀	۰٫۰۰۰	۸٫۲۹۸	۰٫۷۵۲	۲۵٫۱۵۴	۴۰۵۹۹۳۳	۰٫۸۶۳	۰٫۸۷	۰٫۹۳۳	۰٫۰۰۰	۱۲۴	۷
قبول H ₀	۰٫۳۲۸	-۱٫۲۱۹	-۰٫۱۳۲	-۵٫۵۲۵	۱۵۳۴۸۴۲	۰٫۴۷۲	۰٫۴۹	۰٫۷۰	۰٫۰۰۰	۲۷٫۴۱۱	۸
قبول H ₀	۰٫۰۷۱	-۱٫۹۸۳	-۰٫۳۴۴	۰٫۲۰۳	-۲۶۹۰۸۴	۰٫۵۸۵	۰٫۶۴۴	۰٫۸۰۳	۰٫۰۰۲	۱۰٫۸۵۶	۹
قبول H ₀	۰٫۸۵	۰٫۱۸۹	۰٫۰۲۱	۰٫۰۵۳	-۲۶۰۲۲۲	۰٫۳۴۵	۰٫۲۶۸	۰٫۵۱۸	۰٫۰۰۰	۱۱٫۳۷۲	۱۰
رد H ₀	۰٫۰۰۰	۴٫۳۵۹	۰٫۱۶۴	۱٫۵۵	۴۵۳۱۷۸۷	۰٫۳۰	۰٫۳۰۳	۰٫۵۵	۰٫۰۰۰	۱۱۱٫۲۱	کل

با توجه به آماره F ، در تمامی صنایع به جز صنعت غذایی و آشامیدنی (صنعت ۴)، مدل رگرسیون در حالت کلی معنی دار است؛ یعنی حداقل یکی از متغیرهای مستقل، متغیر با اهمیتی در معادله رگرسیون تلقی می‌شود و دارایی‌های نامشهود روی سود خالص اثر گذار است. برای اینکه دقیقاً مشخص کنیم کدام یک از پارامترهای الگوی رگرسیون معنی دار است از آزمون t استفاده می‌کردیم. با توجه به نتایج آزمون t در مدل رگرسیون، فقط در صنایع خودرو و ساخت قطعات و فلزات در سطح خطای ۵ درصد، بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه" و "سود خالص" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معنی‌داری وجود دارد. برای داده‌های تجمعی نیز در سطح خطای ۵ درصد، رابطه معنی‌داری بین متغیر مستقل و متغیر وابسته به‌دست می‌آید.

آزمون فرضیه دوم: بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه" و "درآمد کل" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معناداری وجود دارد.

نتیجه فرضیه	Coefficients				Model Summary			ANOVA		صنعت	
	P-VALUE	آماره t	β	b	A	R^2 تعدیل شده	R^2	R	Sign F		آماره F
رد H_0	۰.۰۰۲	-۳.۶۸۷	-۰.۲۶۷	-۶.۳۵۰	۸۵۶۵.۰۶۰	۰.۹۰۴	۰.۹۱۴	۰.۹۵۶	۰.۰۰۰	۹۰.۵۳۳	۱
رد H_0	۰.۰۰۰	۷.۹۷۸	۰.۴۴۵	۳۸.۴۹۹	۱۳۶۶۷۶۴	۰.۸۰۱	۰.۸۰۵	۰.۸۹۷	۰.۰۰۰	۲۱۰.۸	۲
قبول H_0	۰.۳۲۵	۱.۳۳۵	۰.۱۴۸	۱۳.۶۴۳	۳۷۲۸۱۳۳	۰.۵۰۷	۰.۵۳۳	۰.۷۳	۰.۰۰۰	۲۱۰.۷	۳
قبول H_0	۰.۳۹۸	۰.۸۵۷	۰.۰۵۷	۳.۱۶۵	۵۵۶۵۸۷	۰.۸۶۰	۰.۸۶۸	۰.۹۳۳	۰.۰۰۰	۱۰۵.۵۳	۴
قبول H_0	۰.۸۹۸	۰.۱۳۹	۰.۰۰۴	۰.۰۰۲	۵۲.۵۵۴۳	۰.۰۹۶۶	۰.۹۶۸	۰.۹۸۴	۰.۰۰۰	۶۳۲.۲۴	۵
قبول H_0	۰.۹۲	-۰.۱	-۰.۰۰۴	-۰.۱۸۱	۴۰.۴۳۷۸	۰.۸۸۲	۰.۸۸۵	۰.۹۴۱	۰.۰۰۰	۳۳۶.۹۴	۶
رد H_0	۰.۰۰۰	۱۰.۱۱۴	۰.۷۵۸	۸۱.۹۱۷	۱۳۹۸۲۱۳	۰.۹۰۶	۰.۹۱۱	۰.۹۵۵	۰.۰۰۰	۱۹۰.۰۳	۷
قبول H_0	۰.۸۶۶	-۰.۱۶۹	-۰.۰۱۳	-۳.۴۸۲	۸۰.۵۰۹۱	۰.۷۳۲	۰.۷۴۱	۰.۸۶۱	۰.۰۰۰	۸۱.۵۷	۸
قبول H_0	۰.۵۲	-۰.۶۶۲	-۰.۰۳۵	-۰.۰۵۹	-۹۶۵۳۶۱	۰.۹۶۲	۰.۹۶۷	۰.۹۷۳	۰.۰۰۰	۱۷۷.۰۵	۹

نتیجه فرضیه	Coefficients					Model Summary			ANOVA		صنعت
	P-VALUE	آماره t	β	b	A	R ² تعدیل شده	R ²	R	Sign F	آماره F	
قبول H ₀	۰.۹۱۱	۰.۱۱۲	۰.۰۰۵	۰.۰۴۹	۱۹۱۰.۹۶۱	۰.۸۸۶	۰.۸۹	۰.۹۴۳	۰.۰۰۰۰	۲۴۹.۹	۱۰
رد H ₀	۰.۰۰۰	۴.۳۷۱	۰.۱۴۳	۴.۷۹۸	۲۰۰.۶۱۳۱	۰.۴۴۱	۰.۴۴۴	۰.۶۶۶	۰.۰۰۰۰	۲۰.۴	کل

با توجه به آماره‌ی F، در تمامی صنایع مدل رگرسیون به صورت کلی معنی دار است؛ با توجه به نتایج آزمون t فقط در صنایع ماشین آلات و تجهیزات، خودرو و ساخت قطعات و فلزات در سطح خطای ۵ درصد، بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه" و "درآمد کل" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معنی داری وجود دارد. برای داده‌های تجمعی نیز در سطح خطای ۵ درصد، رابطه معنی داری بین متغیر مستقل و متغیر وابسته به دست می‌آید.

آزمون فرضیه سوم: بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه" و "نرخ بازده سرمایه گذاری" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معناداری وجود دارد.

نتیجه فرضیه	Coefficients					Model Summary			ANOVA		صنعت
	P-VALUE	آماره t	β	b	a	R ² تعدیل شده	R ²	R	Sign F	آماره F	
قبول H ₀	۰.۱۰۵	-۱.۷۱۰	-۰.۳۰۸	-۰.۰۰۰۳	۰.۳۷۶	۰.۴۰۵	۰.۴۶۸	۰.۶۸۴	۰.۰۰۵	۷.۴۷۹	۱
قبول H ₀	۰.۰۶۵	۱.۸۶۴	۰.۳۲۳	۰.۰۰۰۴	۰.۳۵۸	۰.۰۸۳	۰.۱۰۱	۰.۳۱۷	۰.۰۰۴	۵.۷۰۲	۲
قبول H ₀	۰.۰۵۸	۲.۱۵۲	۰.۳۵۳	۰.۰۰۰۷	۰.۳۸۱	۰.۰۷۷	۰.۱۳۴	۰.۳۵۲	۰.۰۰۶	۲.۶۱۸	۳
قبول H ₀	۰.۹۵۳	۰.۰۵۹	۰.۰۰۹	۰.۰۰۰۷	-۰.۳۴۷	۰.۲۰۵	۰.۲۵۲	۰.۵۰۲	۰.۰۱	۵.۳۸۹	۴
قبول H ₀	۰.۴۵۸	-۰.۷۵۰	-۰.۱۱۲	۰.۰۰۰۵	۱.۸۹	۰.۰۷۸	۰.۱۲	۰.۳۴۶	۰.۰۶۹	۲.۸۵۳	۵
رد H ₀	۰.۰۰۱	-۳.۵۷۶	-۰.۳۵۷	-۰.۰۰۰۶	۰.۳۸	۰.۱۳۴	۰.۱۴۴	۰.۳۷۹	۰.۰۰۱	۷.۳۸۸	۶
قبول H ₀	۰.۵۴۱	۰.۶۱۸	۰.۱۴۹	۰.۰۰۰۱	۰.۳۵	۰.۰۳۴	۰.۰۸۴	۰.۲۸۹	۰.۱۹۹	۱.۶۸۹	۷

نتیجه فرضیه	Coefficients					Model Summary			ANOVA		صنعت
	P-VALUE	آماره t	β	b	a	R ² تعدیل شده	R ²	R	Sign F	آماره F	
قبول H ₀	۰.۵۱۱	-۰.۶۶۱	-۰.۰۰۹۷	-۰.۰۰۰۰۲	-۰.۱۷۲	۰.۰۲۴	۰.۰۵۷	۰.۲۲۸	۰.۱۸۹	۱.۷۱۸	۸
قبول H ₀	۰.۲۴۹	-۱.۳۱۱	-۰.۳۱۰	-۰.۰۰۰۰۸	-۰.۵۶۷	۰.۱۰	۰.۲۲۹	۰.۴۷۸	۰.۳۱۱	۱.۷۱۱	۹
قبول H ₀	۰.۹۸۷	-۰.۰۱۷	-۰.۰۰۰۲	-۰.۰۰۰۰۱	۰.۶۳۶	۰.۱۲۲	۰.۱۵۰	۰.۳۸۷	۰.۰۷	۵.۴۶۴	۱۰
قبول H ₀	۰.۸۷۷	-۰.۱۵۴	-۰.۰۰۰۷	۰.۰۰	۰.۱۸	-۰.۰۰۰۳	۰.۰۰۱	۰.۰۳۶	۰.۷۱۹	۰.۳۳۰	کل

همانطور که نتایج آزمون نشان می‌دهد، با توجه به آماره‌ی F فقط در صنایع ماشین آلات و تجهیزات، خودرو و ساخت قطعات، غذایی و دارویی مدل رگرسیون به صورت کلی معنی دار است و با توجه به نتایج آزمون t فقط در صنعت دارویی در سطح خطای ۵ درصد، بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه" و "نرخ بازده سرمایه گذاری" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معنی داری وجود دارد. در سطح خطای ۵ درصد، برای داده‌های تجمعی رابطه معنی داری بین متغیر مستقل و متغیر وابسته وجود ندارد.

آزمون فرضیه چهارم: بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه" و "درآمد هر سهم" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معناداری وجود دارد.

نتیجه فرضیه	Coefficients					Model Summary			ANOVA		صنعت
	P-VALUE	آماره t	β	b	a	R ² تعدیل شده	R ²	R	Sign F	آماره F	
قبول H ₀	۰.۷۴۹	۰.۳۲۶	۰.۰۷۹	۰.۰۰۶	۱۱۸۱	-۰.۰۸۵	۰.۰۲۹	۰.۱۷	۰.۷۸	۰.۲۵۲	۱
قبول H ₀	۰.۲۹۶	۱.۰۵۱	۰.۱۳۱	۰.۰۰۲	۱۳۵۴	۰.۰۰۳	۰.۰۲۲	۰.۱۵	۰.۳۱۵	۱.۱۷۰	۲
رد H ₀	۰.۰۰۰	۴.۸۹۴	۰.۶۶۸	۰.۰۱۶	۳۸۱۳	۰.۳۶۱	۰.۳۹۳	۰.۶۲۷	۰.۰۰۰	۱۱.۹۹	۳
قبول H ₀	۰.۱۶۱	۱.۴۳۳	۰.۲۴۴	۰.۰۲۸	-۲۰۲۹	۰.۰۷۱	۰.۱۲۶	۰.۳۵۴	۰.۱۱۷	۲.۲۹۹	۴
قبول H ₀	۰.۶۷۱	-۰.۴۲۷	-۰.۰۶۳	۰.۰۰۰	۲۶۰۳۹	۰.۱	۰.۱۴۱	۰.۳۷۵	۰.۰۴۱	۳.۴۴۱	۵
رد H ₀	۰.۰۰۱	۳.۳۰۵	۰.۳۳۲	۰.۵۷	۱۷۹۲	۰.۱۱۲	۰.۱۳۲	۰.۳۶۳	۰.۰۰۲	۶.۶	۶
قبول H ₀	۰.۳۱۸	-۱.۰۱۲	-۰.۲۵۱	۰.۰۰۲	۳۱	-۰.۰۲۶	۰.۰۲۷	۰.۱۶۴	۰.۶۰۲	۰.۵۱۴	۷
قبول H ₀	۰.۷۵۶	-۰.۳۱۲	-۰.۰۴۱	-۰.۰۰۹	۴۸۸۰	۰.۲۱	۰.۲۳۷	۰.۴۸۷	۰.۰۰۰	۸.۸۵۶	۸
قبول H ₀	۰.۲۲۹	-۱.۲۶۶	-۰.۲۹۲	-۰.۰۰۶	-۷۲۵۶	۰.۲۶۹	۰.۳۷۴	۰.۶۱۱	۰.۰۶	۳.۵۸۱	۹
قبول H ₀	۰.۶۶۷	۰.۴۳۲	-۰.۰۵۳	۰.۰۰۲	۲۳۹۹	۰.۰۵۸	۰.۰۸۷	۰.۲۹۵	۰.۰۵۹	۲.۹۶	۱۰
قبول H ₀	۰.۶۴۱	-۰.۴۶۶	۰.۰۲۱	۰.۰۰	۵۰۵	-۰.۰۰۲	۰.۰۰۲	۰.۰۴۵	۰.۵۹۴	۰.۵۲۱	کل

همانطور که نتایج آزمون نشان می‌دهد، با توجه به آماره‌ی F در صنایع الکتریکی، سیمان، دارویی و شیمیایی مدل رگرسیون به صورت کلی معنی دار است و با توجه به نتایج آزمون t در صنعت الکتریکی و دارویی در سطح خطای ۵ درصد، بین "دارایی‌های

نامشهود شناسایی شده در ترازنامه" و "درآمد هر سهم" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معنی‌داری وجود دارد. در سطح خطای ۵ درصد، برای داده‌های تجمعی رابطه معنی‌داری بین متغیر مستقل و متغیر وابسته وجود ندارد.

آزمون فرضیه پنجم: بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه" و "سود نقدی هر سهم" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معناداری وجود دارد.

نتیجه فرضیه	Coefficients					Model Summary			ANOVA		صنعت
	P-VALUE	آماره t	β	b	a	R ² تعدیل شده	R ²	R	Sign F	F آماره	
قبول Ho	۰,۹۷۳	-۰,۰۳۴	-۰,۰۰۸	۰,۰۰۰	۹۱۱	-۰,۰۹۳	۰,۰۲۲	۰,۱۴۸	۰,۸۱۸	۰,۱۹۱	۱
قبول Ho	۰,۳۴۴	۰,۹۵	۰,۱۲	۰,۰۰۱	۸۶۳	-۰,۰۰۸	۰,۰۱۲	۰,۱۱۰	۰,۵۴۶	۰,۶۰۸	۲
رد Ho	۰,۰۰۰	۶,۲۵۷	۰,۷۶۸	۰,۰۱۳	۲۹۸۴	۰,۴۹۵	۰,۵۲۲	۰,۷۲۲	۰,۰۰۰	۱۹,۶۲۶	۳
رد Ho	۰,۰۲۴	۲,۳۶۲	۰,۳۶	۰,۰۳۱	-۳۰۳۵	۰,۲۵۶	۰,۳۰	۰,۵۴۷	۰,۰۰۳	۶,۸۴۶	۴
قبول Ho	۰,۷۱۰	-۰,۳۷۴	-۰,۰۵۵	۰,۰۰۰	۲۶۱۸۴	۰,۰۹۶	۰,۱۳۷	۰,۳۷۱	۰,۰۴۵	۳,۳۴۷	۵
قبول Ho	۰,۶۳۹	۰,۴۷	۰,۰۴۹	۰,۰۰۸	-۲۹۵۵	۰,۰۴۶	۰,۰۶۸	۰,۲۶۱	۰,۰۴۸	۳,۱۳۷	۶
قبول Ho	۰,۹۵۱	-۰,۰۶۲	-۰,۰۱۷	-۰,۰۰۰۵	۹۵	-۰,۰۳۶	۰,۰۱۹	۰,۱۳۷	۰,۷۱۰	۰,۳۴۶	۷
قبول Ho	۰,۷۲	-۰,۳۶۱	-۰,۰۴۸	۰,۰۱	-۴۶۳۰	۰,۱۹۸	۰,۲۲۶	۰,۴۷۵	۰,۰۰۱	۸,۱۷۰	۸
قبول Ho	۰,۱۵۸	-۱,۵۱۷	-۰,۳۱۹	-۰,۰۰۷	-۸۹۵۱	۰,۴۴	۰,۵۲۶	۰,۷۲۵	۰,۰۱۶	۶,۱۰۵	۹
قبول Ho	۰,۶۸۳	-۰,۴۱۰	-۰,۰۵۲	-۰,۰۰۱	۱۸۲۳	۰,۰۲۷	۰,۰۵۸	۰,۲۴۱	۰,۱۶۲	۱,۸۷۶	۱۰
قبول Ho	۰,۷۰۱	-۰,۳۸۵	-۰,۰۱۷	۰,۰۰	۱۲۶	۰,۰۰۰	۰,۰۰۴	۰,۰۵۹	۰,۴۱۴	۰,۸۸۳	کل

با توجه به آماره F در صنایع الکتریکی، غذایی، سیمان، دارویی، شیمیایی و محصولات چوبی و کاغذی مدل رگرسیون به صورت کلی معنی‌دار است و با توجه به نتایج آزمون t در صنعت الکتریکی و غذایی در سطح خطای ۵ درصد، بین "دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه" و "سود نقدی هر سهم" شرکت‌های بورس اوراق بهادار رابطه معنی‌داری وجود دارد. در سطح خطای ۵ درصد، برای داده‌های تجمعی رابطه معنی‌داری بین متغیر مستقل و متغیر وابسته وجود ندارد.

نتیجه‌گیری

بر اساس آزمون‌های انجام شده در سطح هر صنعت و در سطح صنایع کل، نتایج پژوهش در سطح کل صنایع نشان از وجود رابطه بین دارایی‌های نامشهود شناسایی شده در ترازنامه با سود خالص و درآمد کل شرکت‌ها دارد. اما رابطه معنی‌داری بین دارایی‌های نامشهود با بازده سرمایه‌گذاری، درآمد هر سهم و سود نقدی هر سهم وجود ندارد. در جدول زیر نتایج بدست آمده این پژوهش آورده شده است:

صنعت / مفروضه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	کل
فرضیه ۱		تایید					تایید				تایید
فرضیه ۲	تایید						تایید				تایید
فرضیه ۳						تایید					
فرضیه ۴			تایید			تایید					
فرضیه ۵							تایید				

فرضیه‌های پژوهش در سطح هر صنعت و در سطح کل صنایع مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به آزمون فرضیه اول، بین شناسایی دارایی نامشهود و سود خالص در صنایع خودرو و ساخت قطعات و فلزات رابطه معناداری وجود دارد، همچنین در سطح کل صنایع این فرضیه تایید شده است. نتایج فرضیه دوم بیانگر وجود رابطه معنی‌دار بین شناسایی دارایی نامشهود و درآمد کل در صنایع ماشین‌آلات و تجهیزات، خودرو و ساخت قطعات و فلزات و در سطح کل صنایع است. نتایج آزمون فرضیه سوم نشان دهنده وجود رابطه معنی‌دار بین شناسایی دارایی نامشهود و نرخ بازده سرمایه‌گذاری فقط در صنعت دارویی است و در سطح کل صنایع این فرضیه رد شده است. با توجه به آزمون فرضیه چهارم بین شناسایی دارایی نامشهود و درآمد هر سهم در صنایع الکتریکی و دارویی رابطه معنی‌داری وجود دارد ولی در سطح کل صنایع این فرضیه رد شده است. نتایج فرضیه پنجم بیانگر وجود رابطه معنی‌دار بین شناسایی دارایی نامشهود و سود نقدی هر سهم در صنایع الکتریکی و غذایی است ولی آزمون این فرضیه دال بر عدم وجود رابطه معنی‌دار در سطح کل صنایع است.

منابع

۱. احمد پور، احمد و امین سلیمی (۱۳۸۶). "تاثیر صنعت و اندازه شرکت بر ساختار سرمایه شرکت های بورس اوراق بهادار تهران." مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، شماره ۵۰، ۳۵-۱۳.
۲. استانداردهای حسابداری ایران (۱۳۸۶). تهران: سازمان حسابداری ایران.
۳. اسدی، غلامحسین اسدی و ماریا ایبوخنه القیائی (۱۳۹۲). "بررسی تأثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی شرکت‌ها" مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره ۱۱ شماره ۴۱.
۴. اعتمادی، حسین و محمد رحیم شهریار (۱۳۷۴). "تاثیر اطلاعات حسابداری منابع انسانی بر رفتار استفاده کنندگان اطلاعات در ایران." فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۶ و ۱۷، ۷۰-۵۵.
۵. آریانا، چاپ اول، تهران.
۶. جعفرزاده سامانی، مجتبی (۱۳۹۵). "بررسی تاثیر دارایی های نامشهود بر عملکرد کارکنان شرکت پتروپارس جنوب" پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد.
۷. جهانخانی، علی و احمد ظریف فرد (۱۳۷۴). "آیا مدیران از معیار مناسبی برای اندازه گیری ارزش شرکت استفاده می کنند." دو فصلنامه تحقیقات مالی، سال دوم، شماره ۸۷، ۶۶-۴۱.
۸. جهانخانی، علی و اصغر سجادی (۱۳۷۴). "کاربرد مفهوم ارزش افزوده اقتصادی در تصمیمات مالی." دو فصلنامه تحقیقات مالی، سال دوم، شماره ۶۵، ۸۶-۶۸.
۹. خواجوی، شکرالله و امین ناظمی (۱۳۸۶). "سودمندی تجزیه و تحلیل سلسله مراتبی در ارزیابی عملکرد." حسابدار، شماره ۸۸، ۱۸۵-۱۸۱.
۱۰. شمس، شهاب الدین و مهدی خلیلی (۱۳۹۰). "بررسی رابطه سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار" چشم انداز مدیریت مالی و حسابداری، بهار ۱۳۹۰.
۱۱. شیبانی، غلامحسین (۱۳۷۷). "بررسی تحلیلی اعمال روش های ارزشیابی حسابداری منابع انسانی." پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بهشتی
۱۲. ظریف فرد، احمد و امین ناظمی (۱۳۸۴). "بررسی نقش سود حسابداری و جریان نقدی در سنجش عملکرد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران." مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، شماره ۴۳، ۱۱۴-۱۰۳.
۱۳. کاظم نژاد، مصطفی (۱۳۸۹). "شناسایی و تبیین عوامل مؤثر بر کیفیت افشای اطلاعات در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران." پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شیراز.
۱۴. کاپلان و نورتون (۲۰۰۴). نقشه استراتژی، ترجمه اکبری و همکاران (۱۳۸۴)، مرکز پژوهشی صنعتی
۱۵. مومنی، منصور؛ فعال قیومی، علی (۱۳۸۹). "تحلیل‌های آماری با استفاده از spss." انتشارات کتاب نو، چاپ سوم.

۱۶. نمازی، محمد (برگرداننده). عبدالخلیق، رشاد و بیین ب. آجین کیا (۱۳۷۹). پژوهش‌های تجربی در حسابداری: دیدگاه روش شناختی. شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز
۱۷. نمازی، محمد و حمید الهیاری ابهری (۱۳۸۶). "بررسی کاربرد تکنیک ارزیابی متوازن در سنجش عملکرد شرکت های بورس اوراق بهادار تهران." پایان نامه کارشناسی ارشد.
۱۸. نمازی، محمد و رضا جامعی (۱۳۸۹). "بررسی نقش اطلاعات حسابداری منابع انسانی روی سازه های سیستم ارزیابی متوازن شرکت های بورس اوراق بهادار تهران." پایان نامه دکتری حسابداری.
19. Bandeira, A. M., & Afonso, O. (2010). Value of intangibles arising from R&D activities. *The Open Business Journal*, 3, 30° 43.
20. Barnett ,M. L., & Salomon, R. M. (2012). Does it pay to be really good? Addressing the shape of the relationship between social and financial performance. *Strategic Management Journal*, 33(11), 1304° 1320.
21. Benintendi, S. (2003). *Intellectual Property Valuation: One Important Step in a Successful Asset Management System* (Dayton: University of Dayton School of Law).
22. Coombs, J. E., & Bierly, P. E. (2006). Measuring technological capability and performance. *R & D Management*, 36(4), 421° 438.
23. Malhotra D.K., Malhotra R(2008). Analyzing Financial Statements Using Data Envelopment Analysis. *Commercial Lending Review*; September° October: 25° 31.
24. Marzo Giuseppe. (2011). Accounting for intangibles and the theories of the firm. 34th EAA congress, Rome, 20-22.
25. Miyagawa Tsutomu and Hisa Shoichi. (2013). Measurement of Intangible Investment by Industry and Economic Growth in Japan. *Policy Research Institute, Public Policy Review*, Vol.9, No2, 405-432.
26. of Oxford, at <http://www.oiprc.ox.ac.uk/RPWP0599.pdf>.
27. Pitkethly, R. (1997). *The Valuation of Patents* (Oxford: The Said Business School, University
28. Van den Ber, H. (2002). *Models of Intellectual Capital Valuation: A Comparative Evaluation* (at <http://business.queensu.ca/kbe>).